

УДК 330.322: 658.6

О. Г. Чирва,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри маркетингу та управління бізнесом,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

O. Chyrva,
PhD, associate professor of "Marketing
and Business Management" Uman State Pedagogical University named after Paul Tychiny, Uman (Ukraine)

FEATURES INNOVATION-INVESTMENT ENSURING COMPETITIVE DEVELOPMENT OF FOOD ENTERPRISES

У статті виділено основні джерела фінансування інноваційних процесів та основні інструменти інвестиційного забезпечення розвитку харчових підприємств. Розглянуто стратегії інноваційні підвищення конкурентоспроможності регіональних соціально-економічних систем країни. Запропоновано модель ухвалення рішень щодо інноваційної стратегії регіональної соціально-економічної системи, яка надає можливість оцінити конкурентну позицію регіональної соціально-економічної системи. Визначено спрямованість інвестиційної політики інноваційного розвитку харчових підприємств у регіональних соціально-економічних системах держави.

The article highlights the main sources of financing of innovative processes and the basic tools of investment to ensure the development of the food enterprises. This article examines innovative strategies to increase competitiveness of regional socio-economic systems of the country. The model of decision-making regarding the innovation strategy of the regional socio-economic system, which provides an opportunity to assess the competitive position of regional socio-economic systems. Orientation of the investment policy of innovative development of the food enterprises in regional socio-economic systems of the state.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інноваційний розвиток харчових підприємств, регіональна соціально-економічна система, інвестиційне забезпечення.

Key words: competitiveness, innovative development of the food enterprises, regional socio-economic system, investment provision.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією із важливих проблем, розв'язання яких необхідне для інноваційного розвитку харчових підприємств в регіональних соціально-економічних системах держави та забезпечення їх конкурентоспроможності, є удосконалення механізму інвестиційного забезпечення. При цьому актуальними є питання, що пов'язані з фінансовою самостійністю регіональних соціально-економічних систем, так як значно зростають диспропорції між потребами в ресурсах та можливостями забезпечення розвитку інноваційної діяльності харчових підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню питань щодо інвестиційної політики інноваційного розвитку харчових підприємств регіональних соціально-економічних систем держави присвячено праці вчених-економістів таких, як М.І. Долішній, А.Я. Кузнєцова, Ю.В. Орловська, З.В. Герасимчук. Однак деякі питання потребують подальшого розгляду.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

До основних завдань системи інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності харчових підприємств відносять [1, с. 316]: формування необхідних умов для швидкого і ефективного запровадження інноваційних новинок на рівні всіх ланок економіки регіональних соціально-економічних систем держави; збереження та розвиток стратегічного наукового, технічного та технологічного і інноваційного потенціалів у пріоритетних напрямках розвитку; формування необхідних умов для збереження кадрового потенціалу науки і техніки.

Інноваційний розвиток харчових підприємств, забезпечення їх конкурентоспроможності потребує формування відповідного механізму, що мав би за основу принципи територіального самоврядування, самофінансування і при цьому, зберігав би цілісність і єдність всіх складових економіки держави.

З точки зору регіональних соціально-економічних систем, інвестиційні механізми мають сприяти залученню інвестиційних ресурсів для підтримки реалізації наявних можливостей інноваційного розвитку для за-

безпечення конкурентоздатності харчових підприємств в регіональних економічних системах. Кожен регіон країни, в залежності від особливостей його розвитку застосовує той або інший механізм інвестиційної підтримки інноваційного розвитку.

Так, харчові підприємства однієї регіональної соціально-економічної системи країни користуються власними інвестиційними ресурсами, що зумовлено міцною фінансовою базою, інші здійснюють залучення зовнішніх джерел фінансування, зокрема іноземні інвестиційні ресурси. Через це актуального значення набувають питання, пов'язані із інвестиційним забезпеченням інноваційного розвитку харчових підприємств в регіональних соціально-економічних системах держави. Спробуємо висвітлити власне розуміння вирішення цієї проблеми.

У першу чергу варто визначити пріоритетні напрями інвестиційного забезпечення, харчових підприємств що дозволять забезпечити розвиток інноваційного потенціалу регіональної господарської системи. До пріоритетних варто віднести ті напрями інвестиційного забезпечення харчових підприємств, які здатні за відносно стислий термін забезпечити відсутні зрушення у розвитку інноваційного потенціалу.

На наступному етапі обирають інвесторів, яким запропоновані найкращі умови співпраці. Можна виділити таких потенційних інвесторів: інвестиційні компанії і фонди, венчурні компанії і фонди, страхові компанії, лізингові компанії, факторингові компанії, банки й інші фінансово-кредитні установи.

Наступною складовою механізму є визначення джерел мобілізації інвестиційних ресурсів для харчових підприємств регіональних господарських систем, які у свою чергу розподіляються на внутрішні і зовнішні. Внутрішніми джерелами інвестиційного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу харчових підприємств в регіональної господарської системи слід вважати кошти місцевого бюджету, власні кошти підприємств, амортизаційні відрахування підприємств, лізингові, особисті заощадження.

Зовнішні джерела складають централізовані державні кошти і прямі іноземні інвестиції.

Розглянемо внутрішні джерела інвестиційного забезпечення розвитку харчових підприємств регіональної господарської системи на інноваційній основі.

Бюджетні надходження харчових підприємств мають безпосередню залежність від стану виробництва у регіоні. Формування доходної і видаткової частин бюджету орієнтується на макропоказники соціального і економічного розвитку України за відповідний рік [2].

Разом з тим нерозвиненість законодавчого регулювання бюджетних правовідносин і механізму відповідальності за порушення бюджетного законодавства зумовлює низку негативних соціальних та економічних наслідків [2, с. 143]. Одним із таких наслідків є недостатнє фінансування інноваційного розвитку харчових підприємств регіональних соціально-економічних систем держави.

До основних недоліків сучасної системи формування та розподілу доходної бази бюджетів харчових підприємств можна віднести [2]:

— зміна практично щороку видів податків, які спрямовуються до бюджетів і нормативів відрахувань від за-

гальнодержавних податків та зборів до бюджетів регіональних соціально-економічних систем;

— невчасне отримання сум трансфертів, належних регіональній господарській системі, їх недоотримання або отримано не у грошовому виразі;

— відсутність чіткого взаємозв'язку між обсягом податкових надходжень і регіональними доходами, що позбавляє регіональні органи управління стимулів до збільшення рівня державних доходів тощо.

Така ситуація вимагає розробки принципово нових підходів до інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку харчових підприємств в регіональних соціально-економічних системах держави [2].

Джерелами інвестицій у розвиток харчових підприємств регіональної господарської системи на інноваційній основі можуть стати також власні кошти підприємств, спеціалізованих державних та комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ, кошти (інвестиції) будь-яких фізичних та юридичних осіб, інші джерела, що незаборонені законодавчо.

З-поміж власних джерел фінансових ресурсів підприємства і регіональної господарської системи значний резерв складають амортизаційні відрахування підприємств [7].

Формування амортизаційного фонду як реального джерела фінансових ресурсів підприємств повинно здійснюватись за такими напрямками [3]:

— в кожній класифікаційній групі основних засобів запровадити корегуючі коефіцієнти для норм амортизаційних відрахувань, що враховують специфіку виробництва та експлуатації основних засобів;

— цільове використання амортизаційних відрахувань.

За умов розвитку ринкових відносин важливим джерелом інвестиційного забезпечення розвитку харчових підприємств регіональної господарської системи на інноваційній основі є лізинг. Він являє собою довгострокову оренду машин, обладнання, транспортних засобів, виробничих споруд на підставі договору між орендодавцем і орендарем. До переваг використання лізингу відноситься [4]:

— гнучкість, тобто лізингова угода є більш гнучкою, порівняно з кредитним забезпеченням, і забезпечує можливість здійснювати регулювання необхідною схемою сплати лізингових платежів;

— підприємству значно простіше одержати майно за лізинговою угодою, ніж позику на його придбання;

— законодавчо передбачені певні пільги в оподаткуванні щодо здійснення лізингових операцій;

— при лізингу досягається 100% фінансування угоди;

— лізингові відносини мають на меті обов'язки орендодавця здійснювати ремонт і техобслуговування обладнання та ін.

Відносно зовнішніх джерел інвестиційного забезпечення, то слід відмітити наступне. Державі варто чітко визначити для всіх регіональних соціально-економічних систем країни найбільш важливі об'єкти інноваційного спрямування, які фінансуватимуться за рахунок центральних джерел. Це мають бути види інноваційної діяльності, що спроможні у стислий термін забезпечити значне нарощування обсягів продукції з високим рівнем

конкурентоспроможності і забезпечити належний рівень конкурентоспроможності харчових підприємств регіональної соціально-економічної системи [3].

Державної централізованої фінансової підтримки потребують харчові підприємства регіональних господарських систем, які мають низький рівень інноваційного потенціалу і конкурентоспроможності. Тут необхідно є цільова державна допомога на підтримку структурних трансформацій в економіці регіональних соціально-економічних систем, які б мали спрямування на забезпечення розвитку наукоємних, інноваційних проектів, інформаційно-комунікаційного інфраструктурного забезпечення [6].

Так, основними джерелами фінансування інноваційних процесів, у економічно розвинених країнах, є як приватні, так і державні ресурси. При цьому у більшості розвинених країн зберігаються майже рівні пропорції між приватним і державним капіталом у фінансовому забезпеченні нововведень [7, с. 43].

Держава повинна стимулювати, страхувати та спрямовувати відповідним чином потоки недержавних інвестицій до харчових підприємств регіональних соціально-економічних систем країни. А з часом доцільним є перехід від безповоротного бюджетного фінансування до кредитування на поворотній та платній основі. Проте при цьому слід зберігати безповоротне фінансування для об'єктів, які є стратегічно важливими для інноваційного розвитку регіональних соціально-економічних систем держави.

Залучення харчовими підприємствами регіональних господарських систем прямих іноземних інвестицій за умов гострого дефіциту фінансових ресурсів не варто залишати без уваги. На сьогодні їх обсяг, через відсутність міцної правової бази і реальних гарантій, є незначним.

Прямі іноземні інвестиції потрібні, в першу чергу, для реалізації перспективних інвестиційних проектів, пов'язаних із створенням інноваційного продукту. На даних процесах позитивно позначиться невикористаний високий науково-інтелектуальний потенціал, який має високу оцінку у високорозвинених країнах.

Варто відмітити, що формування комплексних регіональних програм щодо залучення інвестицій в Україну повинне здійснюватись із врахуванням світових тенденцій, які на сьогоднішній день демонструють структурні зрушення в системі залучення інвестиційних ресурсів.

Інвестиційні ресурси слід залучати харчовими підприємствами регіональних соціально-економічних систем країни, але залежно від рівня їх інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності їх обсяг та спрямування можуть бути різними.

Так, для харчових підприємств регіональної соціально-економічної системи, що мають низький рівень інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності, інвестиції мають бути спрямовані на структурну перебудову, що забезпечить можливість досягти стабільності фінансово-економічного стану і відповідно сформувавши інноваційний потенціал та конкурентні переваги підприємств.

Для харчових підприємств регіональної соціально-економічної системи, що мають середній рівень інноваційного потенціалу і конкурентоспроможності, інвестиційні ресурси варто спрямовувати в ті види економіч-

ної діяльності, які дозволять в найкоротший термін створити інноваційний продукт та забезпечити конкурентоздатність.

Для харчових підприємств регіональної соціально-економічної системи, що мають високий рівень інноваційного потенціалу і конкурентоспроможності, інвестиції слід спрямувати до експортно-орієнтованих і наукоємних галузей для підвищення рівня їх конкурентоспроможності та набуття конкурентних переваг на світових ринках.

Важливою умовою інвестиційного забезпечення розвитку харчових підприємств регіональної господарської системи на інноваційній основі є визначення і використання інструментів, тобто сукупності дій та важелів, за допомогою яких здійснюється вплив суб'єкта управління на об'єкт управління з метою досягнення поставленої мети [5].

Основними інструментами інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку харчових підприємств регіональної соціально-економічної системи держави є пільги в оподаткуванні та наданні кредитів.

Для активізації інвестиційних процесів у регіональних соціально-економічних системах держави має бути удосконалена державна політика кредитного забезпечення. Для цього варто розширити можливості НБУ щодо впливу на кредитні процеси у комерційних банках, стимулюючи їх кредитну діяльність, насамперед, вкладення в інноваційні види діяльності, що забезпечують можливості виробляти конкурентоспроможну продукцію, її реалізацію на внутрішньому та зовнішньому ринках, а в результаті — швидко окупити інвестовані кошти. При цьому кредитні пільги варто поширювати не на конкретні підприємства, а саме на пріоритетні види діяльності, які дозволять досягти регіональною господарською системою належного рівня конкурентоспроможності.

Варто також вдосконалити податкову політику держави. Основним принципом має стати диверсифікація податкових ставок в залежності від можливості сприяти інноваційному розвитку регіональної господарської системи і її конкурентоздатність. Варто ввести систему стимулювання інвестиційної активності, яка буде мати на меті звільнення від оподаткування тієї частини прибутку, яка спрямовується на інвестування розвитку наукоємного виробництва, зокрема виробництва продукції високого рівня конкурентоспроможності. При цьому варто на перші роки діяльності звільнити від оподаткування новостворені формування за умов інноваційності їх продукції [5].

Отже, гнучкість податкової політики сприятиме інноваційному розвитку харчових підприємств регіональних соціально-економічних систем держави і забезпеченню їх конкурентоспроможності.

Також, важливим інструментом інвестиційної політики інноваційного розвитку харчових підприємств виступає ефективна інвестиційна політика.

Інвестиційна політика інноваційного розвитку харчових підприємств регіональних соціально-економічних систем держави має бути спрямована на:

— запровадження та розвиток конкурсних засад в питаннях розподілу коштів на наукові і освітні проекти та проекти, залучення незалежних громадських

організації до контролю за використанням відповідних коштів;

— стимулюючи вплив на інвестиційну активність на основі встановлення пільгового оподаткування для суб'єктів підприємницької діяльності, які інвестуються із внутрішніх джерел;

— розвиток іпотечних відносин, що є досить привабливим для багатьох, так як мається на увазі надання під заставу об'єктів, стійких до інфляції;

— зацікавлення фінансово-кредитних установ у залученні їх ресурсів з виробничо-інвестиційними цілями;

— формування та суттєве розширення кількості кредитно-фінансових компаній, які здійснюють кредитування інноваційної діяльності, прискорення процесів створення інноваційно-орієнтованих банків;

— формування планів, розробка регіональних програм щодо залучення іноземних інвестицій в економіку регіональної господарської системи. При цьому слід враховувати, що не пільги виступають основним критерієм для ухвалення рішення щодо інвестування, а стабільність українського законодавства;

— удосконалення механізмів державного замовлення на інноваційну продукцію;

— заходи щодо заохочення інноваційної діяльності на підприємствах, стимулювання розвитку системи "інноваційних замовлень" вітчизняним науково-технічним компаніям з боку вітчизняних підприємств;

— запровадження системи морального стимулювання суб'єктів підприємництва, які сприяють розвитку науково-технічної сфери, високих технологій та інновацій, а також вимог щодо інвестування інноваційних проектів як одного з конкурсних критеріїв під час приватизації підприємств України.

Отже, важливим завданням інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку харчових підприємств регіональних соціально-економічних систем держави є науково-обґрунтоване прогнозування обсягів прямих іноземних інвестицій в регіони країни.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищезазначене, слід наголосити на тому, що на державному рівні слід створити умови, за яких харчові підприємства регіону одержали би реальні можливості доступу до інвестиційних ресурсів і мали б змогу на конкурсних засадах пропонувати реальні проекти, що спрямовані на ефективне використання і розвиток всього інноваційного потенціалу [3]. При цьому головним напрямом роботи регіональних органів управління із залучення інвестиційних ресурсів є формування в регіоні сприятливого інвестиційного клімату, який зумовлює інвестиційну привабливість і сприятиме забезпеченню конкурентоздатності. В іншому випадку — регіоном обрано пріоритети, які не спроможні забезпечити інвестиційну привабливість та інноваційний розвиток харчових підприємств, що зумовлює потребу у пошуку нових пріоритетів.

Література:

1. Кузнєцова А.Я. Напрями реформування системи фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності регіону / Кузнєцова А.Я., Зінько Н.Я. // Соціально-економічні дослідження в перехідний період.

Інноваційно-інвестиційне забезпечення стратегії розвитку регіону: [зб. наук. праць / відп. ред. акад. НАН України М.І. Долішній]. — Львів: ІРД НАНУ, 2006. — Вип. 5 (61). — 348 с.

2. Герасимчук З.В. Політика розвитку проблемних регіонів: методологічні засади формування та реалізації: [Монографія] / Герасимчук З.В., Галуцак В.Л. — Луцьк: Надстир'я, 2006. — 248 с.

3. World Investment Report, 2004 "The Shift Towards Services". — United Nations Conference on Trade and Development. — 468 p. // <http://www.unctad.org>

4. Бєленький П.Ю. Управління зовнішньоекономічною діяльністю в умовах глобалізації і конкуренції / Бєленький П.Ю. // Україна в XXI столітті: концепції та моделі економічного розвитку. — Львів: ІРД НАНУ, 2000. — 448 с.

5. Бутко М.П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці / Бутко М.П. — К.: Знання України, 2005. — 476 с.

6. Орловська Ю.В. Стратегічне управління інвестиціями в регіональній розвитку / Орловська Ю.В. — К.: Знання України, 2004. — 336 с.

7. Борщевський В. Формування регіональної системи залучення іноземних інвестицій / Борщевський В., Польова І. // Регіональна економіка. — 2006. — № 4. — С. 41—48.

References:

1. Kuznietsova, A.Ya. and Zin'ko, N.Ya. (2006), "Areas of reform of financial maintenance of investment and innovation activity in the region", *Sotsial'no-ekonomichni doslidzhennia v perekhidnyj period. Innovatsijno-investytsijne zabezpechennia stratehii rozvytku rehionu*, vol. 5 (61), p. 348.

2. Herasymchuk, Z.V. and Haluschak, V.L. (2006), *Polityka rozvytku problemnykh rehioniv: metodolohichni zasady formuvannia ta realizatsii* [Politics development of problem regions: methodological principles of formation and implementation], Nadstyr'ia, Luts'k, Ukraine.

3. United Nations Conference on Trade and Development (2004), World Investment Report "The Shift Towards Services", available at: <http://www.unctad.org> (Accessed 20 Jan 2014).

4. Bieliien'kyj, P.Yu. (2000), *Upravlinnia zovnishn'o-ekonomichnoiu diial'nistiu v umovakh hlobalizatsii i konkurentsii. Ukraina v KhKhI stolitti: kontseptsii ta modeli ekonomichnoho rozvytku* [Management of foreign economic activity in the context of globalization and competition. Ukraine in the twentieth century: concepts and models of economic development], IRD NANU, L'viv, Ukraine.

5. Butko, M.P. (2005), *Rehional'ni osoblyvosti ekonomichnykh transformatsij v perekhidnij ekonomitsi* [Regional features of economic transformation in transition economies], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

6. Orlovs'ka, Yu.V. (2004), *Stratehichne upravlinnia investytsiiami v rehional'nyj rozvytok* [Strategic management of investments in regional development], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

7. Borshevs'kyj, V. and Pol'ova, I. (2006), "Formation of a regional system of attracting foreign investment", *Rehional'na ekonomika*, vol. 4, pp.41—48.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2014 р.